

John skriver och regisserar: skriftspråk i den samtida medieekologin

Johan Elmfeldt & Per-Olof Erixon

I vår studie *Genrer i rörelse. Om texter och kommunikativ förmåga i medielandskapet*, som i sin helhet presenteras i bokform under år 2007, fokuseras skrivundervisning i svenskämnet i två gymnasie miljöer. Den ena kallad Nord utgörs av gymnasieskolorna i en norrländsk kuststad och den andra kallad Syd utgörs av ett medieprogram i en sydsvensk storstadsregion.

Det skrivande vi kommit i kontakt i undersökningen ställs i relation till mediala och medieteknologiska förändringar under sent 1900-tal och tidigt 2000-tal. Det har sin grund i att i det medieteknologiska sammanhang vi idag lever är det inte i första hand läserfarenheterna av det tryckta ordet som för många elever utgör utgångspunkten för det egna skrivandet. Bilder, datorspel, filmer etc. är i många sammanhang och för många elever något utifrån vilket man inte bara tolkar världen, utan också skriver berättelser. Till filmduken och TV-skärmen måste man också lägga datorns eller mobilens skärmar. Medie- och ungdomskulturforskaren Sonia Livingstone (2002) menar följaktligen att mediekulturen är en ”skärmkultur” (eng. *screen culture*). Dessa förändringar står i konflikt med svenskämnets kulturbärande ambitioner förbundna med bruket av ett verbalspråk i form av det latinska alfabetet. Skrivna litteratur har av tradition utgjort källa och föredöme för det egna skrivandet. De kulturella hierarkierna har i det avseendet varit självklara: läsning och skrivning har varit två intimt förbundna och överordnade verksamheter.

Det är i en tid som denna som vi satt oss före att undersöka gränssnittet mellan medieteknologiskt bestämda förändringars betydelse för förmågan att kommunicera och olika sätt att hantera och förhålla sig till dessa förändringar bland ett antal svensklärare och deras elever i två gymnasie miljöer, kallade Nord och Syd. De frågor som stått i fokus för studien har bland annat gällt de sätt på vilka förhållandet mellan skriftspråklighet och mediekultur bland lärare och elever i skrivundervisningen på gymnasieskolan bearbetas och framträder i olika textformat.

I vår studie har vi också undersökt utgångspunkterna för den svenska, och även den på många sätt tongivande norska, skrivpedagogiska forskningen (se Berge m. fl., 2005). Vi kan konstatera att ett normativt perspektiv på

skoltexter varit förhärskande och betygen, eller föreställningar om ”svaga” eller ”starka” skribenter, inte sällan har utgjort måttstock för gruppering av texterna i olika undersökningar. Även om denna forskning under de senaste åren betonat skrivande som en socialt situerad praktik, behandlas enligt vad vi kan se frågor kring ungdomskultur och medier eller medieteknologier i förhållande till skriftspråklighet praktiskt taget inte alls. Och om det sker är traditionen att förbinda vad man ser som bristande läs- och skrivförmåga med mediekulturella och medieteknologiska förändringar stark och exemplen på oro inför vad som kan tänkas pågå är många. Denna tradition rymmer uppfattningen att ett alltför ensidigt tillägnande av andra medier inte bara tar tid från läsning och skrivning, utan även har en direkt negativ och skadlig inverkan på förmågan att läsa och skriva.

Utifrån det medieekologiska sätt att tänka som vi valt för vår studie anlägger vi däremot ett inkluderande perspektiv. För vår del handlar det inte om den påverkan eller om de effekter medier av olika slag kan tänkas ha på förmågan att uttrycka sig i tal och i skrift. Vi tänker i stället utifrån metaforerna ”ekologi” och ”landskap”. Vi menar att vi alla, och därmed alla de olika texter vi producerar, ingår i ”the media-rich ecology of the twenty-first century” för att citera litteratur- och medieforskaren N. Katherine Hayles (2004:273). Det är en metafor också hos Margaret Mackey (2002:37f) när hon tänker sig den samtida mediekulturen som en ekologi i sin undersökning av barns och ungdomars bruk av olika typer av medietexter. Istället för att betrakta medier som något som hämmar eller utvecklar barnets utveckling ser vi alltså medier som en integrerad del av barn och ungdomars kulturella och sociala liv.

Undersökningen

Vår undersökning bygger på ett omfattande empiriskt material. En omfattande kvantitativ enkätundersökning med cirka 1500 gymnasieelever får bilda fond mot de kvalitativt inriktade intervjuerna, klassrumsobservationerna och textanalyserna. I redovisningen av enkätresultatet ingår jämförelser med data från nationella undersökningar av motsvarande slag. Via enkäten kan vi teckna konturerna av det medielandskap unga människor idag rör sig i. I exakta siffror visas hur datorn och andra medieteknologier och medier blivit en del av vardagslivet.

Som en ingång i den kvalitativa undersökningen valde vi att inrikta oss på föreställningar om genrer. I intervjuer med mer än 60 elever i Nord och Syd

framträder en bild som visar att eleverna har med sig genreföreställningar in i klassrummet som inte är entydigt skriftspråkliga. Det handlar här om en populärkulturellt bestämd genremedvetenhet med tillhörande genreförväntningar. Ett stort antal populärkulturella genrer inom musik, film och datorspel kan namnges och definieras. Elevernas genrespektrum sträcker sig från en primärt skriftspråklig litterär genreförståelse över till en alltmer populärkulturell, där genrebeteckningar kan avse både skriftspråklig och visualiserad fiktion, och vidare till en helt annan genre: Melodifestivalen!

Det finns bland eleverna en medvetenhet om att materialet för det egna skrivandet i begränsad utsträckning hämtas från den egna fataburen. Medierna, och därmed också de populärkulturella genrererna, spelar en stor roll när det gäller att finna stoff till egna berättelser. De erfarenheter man bygger på tycks i allt större utsträckning vara upplevelser man förvärvat via olika typer av medier, särskilt spelfilm medierad på olika sätt.

En handskriven uppsats i medielandskapet

Med ett exempel hämtat från vårt insamlade material vill vi presentera en medieekologisk analys av en handskriven uppsats. Analysen visar att elever idag importerar konventioner och grepp över mediegränserna när de inom skolans ramar får i uppgift att skriva uppsatser för hand.

Uppsatsexemplet hämtar vi från den så kallade kommunuppsatsen, som skrevs i Nord under sista veckan i januari 2004. Vid det aktuella skrivtillfället hade eleverna möjlighet att välja mellan fem olika ämnen. Uppsatserna skrevs i klassrum utan tillgång till dator. I instruktionerna till uppgifterna sägs inget om huruvida eleverna förväntas skriva sakprosa eller fiktion. Genrepdagiskt sett kan man därmed påstå att eleverna befinner sig i ett skrivpedagogiskt vakuum.

Uppsatser från totalt 38 klasser i Nord samlades in. Varje klass finns, med något undantag, representerad med tre texter. Det innebär att totalt 113 texter samlats in. För urvalet av texter stod undervisande svensklärare. Tanken var att två av uppsatserna skulle representera vad varje lärare ansåg vara de ”typiska” uppsatserna för respektive klass. Varje lärare ombads också att välja ut en text från varje klass som ”stack ut”. I sammanhanget betydde det en text som på det ena eller andra sättet skilde sig från de övriga texterna med avseende på form och/eller innehåll, antingen i egenskap av en från lärarens utgångspunkter bra och förebildlig text eller också mindre lyckad text.

Givetvis är de godtyckliga urvalsprinciperna ”typiska” och ”sticker ut” problematiska och kan verkligen diskuteras. Det finns tyvärr inte heller utrymme just nu för att diskutera principerna för hur uppsatserna sedan delats in i sakprosa respektive fiktion. Icke desto mindre är det intressant att konstatera att det urval som blivit resultatet också är det som många svensklärare säkert skulle ha gissat i förväg, något vi vågar påstå utifrån vår egen lärararerfarenhet: ett fritt ämne som bygger på ett minne väljs av de flesta och hamnar därmed på första plats medan ett fåtal väljer ett litterärt ämne som alltså hamnar på sista plats.

Den uppsats vi närmare ska presentera bygger på ett uppsatsämne med rubriken ”Vem bryr sig?”, som tar sin utgångspunkt i tanken om ungdomstiden som psykosocialt elände fylld av i det närmaste existentiell ångest och alienation. Uppsatsinstruktionen har en röst som inte framträder som ett direkt iakttagbart subjekt, typiskt för instruktionen som genre vill vi påstå, och lyder i sin helhet:

Många ungdomar får illa i dagens samhälle. Många känner sig vilslna. Vem ser och hör dem? Är det någon som reagerar? Vem finns att vända sig till? Att prata med? Är det någon som bryr sig?

Instruktionen inleds med påståenden om hur många ungdomar förväntas må. Det är deras påstådda utsatthet i samtiden som aktualiseras. Ingen av de fyra frågorna innehåller visserligen det direkta tilltalets ”du”, men det anonyma subjektets strävan efter närhet till skribenten signaleras ändå via verb som ger uttryck åt relationer och längtan efter ömsesidighet: se, höra, reagera, vända sig till, prata med, bry sig. Frånvaron av det direkta tilltalets ”du” gör dock att skribenten förutsätts att inte så mycket behandla det egna livet utan snarare att som svar på de fyra frågorna mer distanserat behandla vuxenvärldens förmenta likgiltighet inför ungdomen och därmed bristen på generationsöverskridande möten.

En rollspelsförfattares berättelser

Rollspelet, och då avses det rollspel som spelas live, kan betraktas som ett nytt slags berättande, där vårt sedvanliga publikbegrepp är upphävt och där innehållet i dramat/historien delvis är oförutsägbart och omöjligt att repetera.

Spelarna agerar sällan utan pratar och berättar sina karaktärers handlingar med större distans än i improviserat agerande. Fantasy är en av de dominerande genrerna inom rollspelandet. Rollspelare själva kan hänvisa till berättartekniker i film när de beskriver hur de leder och upplever rollspel: det handlar om att tänka i bilder (Gislén, 2004: 146f, 163).

John på Hotell- och restaurangprogrammet är enligt egen utsago en flitig inte bara rollspelare, utan också författare till rollspel. Hans uppsats, ”Vem bryr sig?”, bär tydliga spår av denna genrepraxis – i den mån nu rollspel kan ses som en enda genre, trots alla olika typer av rollspel – men den består också av andra genrer i medielandskapet, i vilka han till synes obehindrat går ut och in. Johns uppsats återges här i sin helhet. Siffrorna inom parentes har vi lagt in för att det ska vara lättare att följa med i analysen.

Vem kan se dig, när ingen tittar?
Vem kan höra dig, när ingen lyssnar?
Vem bryr sig, när du inte finns där? (1)

Ungdomar har genom tiderna försökt att bevisa sin egen existens. Många far illa p.g.a. detta. Att bevisa existens är lätt, speciellt om det är ens egen. Men bara om man vet hur.(2)

Lilla Maria har ingen att prata med, för att ingen vill lyssna på henne. Inge lägger märke till henne när hon går genom korridoren. Maria undrar om hon är stum och osynlig. Hon börjar tvivla om hon verkligen finns. ”Bra, då kan jag supa, knarka och sparka gamlingar hur mycket jag vill, för ingen vet att jag finns”, tänker hon. (3)

Vi pausar där så att jag kan klargöra några saker. Sinnens (se, höra etc.) är bara elektriska signaler till hjärnan. Människan lära sig att stänga vissa av dem, när det passer. (4)

Tänk om Maria satt längst bak i klassrummet, medan lärarens synfält var de två första raderna. Maria kunde lätt sätta sig längst fram, men p.g.a. rädslan över att synas så satte hon sig längst bak. (5)

Tänk om Maria ville prata med tjejgruppen, men deras röst överröstade hennes egen. Maria kunde börja känna dem en och en, men hon ville ju känna gruppen. Synd för Maria, hon kunde ha blivit något fint, men en överdos satte stopp för det. Too bad. (6)

Var hon en illusion eller en levande människa. Att hon var en illusion är ju uppenbart. Ingen såg henne, ingen hörde henne, men vänta nu! Hon tänkt för sig själv, och illusioner kan inte tänka. Hon var där, för hon kunde tänka. Om hon bara hade insett det tidigare. (7)

Meningen med det här är att man ska först se sig själv innan man ser på andra, innan man tar hjälp av andra. (8)

Bevisa din existens med dig själv. (9)

Redan de tre första raderna sätter den omedelbara genreförståelsen på prov. Vad är det för text vi läser? En uppsats i form av en dikt? Grafiskt sett kan de tre inledande raderna uppfattas som en strof. Ytterligare tecken på det är de tre frågorna, uppdelade på tre olika rader som börjar med samma frågepronomen, ”vem”, och avslutas med ett frågetecken.

Vi vill påminna om den instruktion som är utgångspunkt för skrivandet:

Många ungdomar får illa i dagens samhälle. Många känner sig vilslna. Vem ser och hör dem? Är det någon som reagerar? Vem finns att vända sig till? Att prata med? Är det någon som bryr sig?

Det kan konstateras att John följer dessa instruktioner mycket noggrant. Men han transformerar dem, inte utan retorisk elegans, till tre frågor ställda till ett lyriskt ”du” i form av antiteser: att se ställs mot ”ingen tittar”, att höra ställs mot ”ingen lyssnar”, att bry sig ställs mot ”inte finns där”.

En snabb blick på den grafiska formen i sin helhet ger vid handen att texten skulle kunna vara en dikt med flera strofer, då den ser ut att vara uppställd i form av nio avgränsade textblock. Men den förväntningen infrias inte. Uppsatsen är inte en dikt indelad i strofer utan en uppsats indelad i stycken.

Det andra stycket inleds explicit med ett påstående i en form som är främmande för lyriken: ”Ungdomar har genom tiderna försökt att bevisa sin egen existens”. Hela detta stycke utgör en omedelbar distansering i sakprosans form som bryter med det inledande känslofulla anslaget tre frågor. Det får därmed en metatextuell funktion i förhållande till uppsatstinstruktionen, det första stycket och uppsatsen som helhet.

Om nu det första stycket genremässigt sett skulle kunna ses som lyrik och det andra som en metatext i form av sakprosa, så säger det inget om hur det tredje ska förstås. Här introduceras ”Lilla Maria”, vars historia vi inte känner och som heller inte närmare utvecklas. I de två första styckena finns varken man eller kvinna, pojke eller flicka. Det enda vi vet är att det är en pojke som står som författare till texten. Men när det nu blir aktuellt att introducera en karaktär är det en flicka, vilket också kan tolkas som en distansering, dvs. det som texten handlar om handlar inte i första hand om författaren, utan om någon annan, dvs. ”lilla Maria”. Vi anar att hon är elev och att miljön är skolan, där hon ”går genom korridoren”. Hon får representera en ung människa som ”börjar tvivla om hon verkligen finns”. Den yttersta konsekvensen av detta förhållningssätt fångas i lilla Marias uppgivenhet gestaltad i direkt anföring:

Bra, då kan jag suppa, knarka och sparka gamlingar hur
mycket jag vill, för ingen vet att jag finns/.../

John gestaltar via den direkta anföringen hur Maria reflexivt tematiserar sin egen problematik. Till det tidigare generaliserande sociala perspektivet i det andra stycket läggs nu på detta sätt också ett individualpsykologiskt. Den problematik som uppsatsen behandlar är inte bara individuell utan också social. En människa som börjar tvivla på ”sin existens” riskerar att bli socialt utslagen. Här omsätts andra stycket som metatext i det tredje till en embryonal berättelse. Det handlar alltså om att i det tredje stycket gestalta tanken om ungdomens jakt efter sig själv så som den formulerats i det andra styckets metatext. För det krävs en ny genre som kan ge utrymme åt ”fiktions-skapande aktivitet” (Elmfeldt, 1997:260-270) i form av ”meddiktning och vidarediktning” (Bommarco, 2006:152 ff), som resulterar i en ”förhandlad fiktiv verklighet” (Gislén 2004:163). I fortsättningen ger uppsatsen exempel på det.

Den första delen av det tredje stycket är som ett scenario för ett spel eller ett rollspel, dvs. regianvisningar för en levd berättelse. Om den tanken

fullföljs är det som om författaren tänker i form av ytterligare en genre, ett manus:

Lilla Maria har ingen att prata med, för att ingen vill lyssna på henne. Ingen lägger märke till henne när hon går genom korridoren/.../

I fjärde stycket träder berättaren fram med ett direkt till läsaren riktat tilltal:

Vi pausar där så att jag kan klargöra några saker.

Läsarpositionen blir här något oklar. Ger uppsatsen bilden av något man läser eller något man hör och ser? Är detta en talad eller skriven text? Låt oss tänka oss hela situationen som i skrift manifesterad muntlighet, ett antagande som tar sin utgångspunkt i studier som visat att uppsatsskrivande i hög grad bygger på muntliga traditioner (Berge, 2006:30). Då är det som om vi suttit och tittat på ett bildspel som föredragshållaren, för att klargöra sitt syfte och sitt budskap, måste stoppa, ”pausa”, för en kort stund för att få möjlighet att förtydliga. På detta sätt ger texten inte bara en illusion om att vara talad, utan också visualiserad, dvs. talad till ett antal bilder. Det direkta tilltalet har en *Verfremdungseffekt*. John använder sig alltså av ett välkänt dramaturgiskt grepp som av politiska skäl använts för att bryta illusionen. Nu vet vi emellertid att författaren till uppsatsen inte uppfattar sig som läsare, utan snarare som storkonsument av filmer och andra medier, så det kan knappast vara så att han medvetet utnyttjar principerna för Brechts dramaturgi. Men ändå är det ju något snarlikt han gör när han ”pausar”. Den paus det handlar om här kan dock ses som resultatet av tryckningen på fjärrkontrollen, spelkonsolen eller musen. Han för på detta sätt in en medieteknologiskt bestämd praktik som kännetecknas av handfast interaktion med fiktionen, dvs. att kunna just pausa för att stanna upp ett skeende.

Därmed fäster han uppmärksamheten på uppsatsen som medium med hjälp av en metafor som hämtats från andra medier än den handskrivna uppsatsens pappersark, närmare bestämt visuella medier. Metaforen remedierar olika medier i det att en praktik inom visuella medier används i ett verbalspråkligt sammanhang. Sådana remedieringar kännetecknar alla mediers förhållande till varandra och kan sägas ha blivit alltmer påtagliga genom de nya medier som digitaliseringen möjliggör (Bolter & Grusin, 1999). Mediet, i detta fall

en skriven text på papper, hamnar därmed i förgrunden. Mediet blir därmed påtagligt just som medium. På så sätt gestaltar John *mediereflexivitet* genom att laborera med olika genrer i olika medier och genom att ”pausa”. Berättelsen medierad via papper och penna blir ett fönster, som erbjuder en värld att leva i, samtidigt som den blir en spegel, som används för eftertanke och reflektion (Bolter & Gramola, 2003). Resultatet blir en ytterligare distansering från ett känsligt ämne, vilket dessutom förstärks av styckets tankeinhåll. Den känslighet som träder fram omvandlas till elektriska strömmar i de neurala nätverken. Den kyliga reduktionen av känslolivet blir ytterligare ett exempel på metatextualitet. Men berättelsen är ännu inte slut och genreförståelsen ställs inför nya prov.

John träder i stycke fem och sex öppet och tydligt fram och ikläder sig något som nu liknar en spelldares roll. I både femte och sjätte stycket står Maria åter i fokus. De båda styckena börjar båda med uttrycket ”Tänk om Maria...”, vilket ger uttryck för olika möjliga och tänkta scenarier. Det tycks alltså finnas olika möjliga lösningar på den berättelse som berättas. Berättaren/spelldaren tillåter sig att spekulera öppet om detta. Inte minst i rollspel och i många dator- och TV-spel ordnas på detta sätt olika möjliga vägar genom spelet. Den organiserande principen i uppsatsen är i den meningen hypertextuell i det att läsaren ställs inför olika valsituationer som lämnar utrymme för fiktionsskapande aktivitet eller förhandlad fiktion. Det är en textorganiserings som möjliggör olika läsvägar, ett sätt att skapa text som är icke-hierarkiskt och multilinjärt, och därmed associativt snarare än kategoriserande (Elmfeldt, 2004:91). På så sätt förstärks gestaltningen av Johns mediereflexivitet i det att de olika scenarierna både blir fönster in mot världar att låta sig uppslukas av och världar att distansera sig ifrån.

Det hittills sagda blir intressant mot bakgrund av vissa biografiska uppgifter. John berättar i en intervju ingående om sitt fritidsskrivande, som till stor delar just upptas av att skriva rollspel:

Skriver jag någonting själv på fritiden är det självklart fantasy. Det är som min favoritgenre. Jag spelar rollspel också. Då ska jag som ha som en berättelse och då ska man alltså spela efter den. Då försöker jag skriva den som en berättelse, så att man liksom följer med i, så att man hamnar i en handling. Det är mycket beskrivande, vad ska man säga, ja, det är mycket såhär små inslag av äventyr och allt sånt där, så jag skriver ju som i en berättelse. Men

enda problemet är att jag skriver den helt på engelska så det är lite jobbigt att skriva en sån.

På frågan om varför han skriver sina rollspel på engelska, svarar han utan minsta tvekan:

Det är lättare att förklara, för engelskan har ju många gånger mer ord. Jag tror nästan det är dubbla antalet ord. Vissa ord kan vara svåra att förklara på svenska, samtidigt som man har ett perfekt ord på engelska. Man har sett så mycket engelska filmer och man har läst så många engelska texter, så att till slut så börjar man prata engelska. Man kan börja på svenska, men man kan lägga in en massa engelska ord, på grund av att man inte kan det svenska ordet. Och tillslut känner man att man nästan vill prata helt och hållet på engelska, för det går lika bra. Jag pratar nästan bättre flytande engelska än jag pratar svenska.

Trots allt tycks John ändå inte riktigt kunna lämna den linjära diskursiviteten helt. Skälet till det kan vi bara spekulera om. Kanske är det så att den handskrivna uppsatsen och alla de skriftspråkliga konventioner som den omgärdas av sätter käppar i hjulet. I både stycke 5 och 6 sätts nämligen den påbörjade berättelsevägen i fråga genom ett mot den pågående berättelsen begränsande ”men”: Maria sätter sig tros allt längst bak i klassrummet och då lärarens ”synfält” är begränsat till första raderna ser ingen henne. Inte heller kompisarna ser henne och hennes öde synes beseglat och hon dör av en överdos. Kommentaren till detta, ”Too bad”, på engelska nota bene, är ett distanserat konstaterande som sluter alla tänkbara scenarier helt. Det finns inte något utrymme alls för förhandlingar. Återigen är genren oklar och genreförväntningarna infrias inte.

Det sjunde stycket är filosofiskt i den kunskapsteoretiska skepticisms anda och har en metatextuell funktion liksom det andra stycket. Johns reflektion alluderar faktiskt intertextuellt direkt till Descartes bevis för att existensen: jag tänker, alltså finns jag. John skriver:

Hon tänkte för sig själv, och illusioner kan inte tänka.
Hon var där, för hon kunde tänka. Om hon bara hade insett det tidigare.

Åttonde och nionde stycket har även de en metatextuell funktion. De har en tydlig avslutande sens moral, en inte helt ovanlig konvention. På detta sätt vänder uppsatsen tillbaka till genren föredraget och avslutas med en uppmaning till åhörarna:

Meningen med det här är att man ska först se sig själv
innan man ser på andra, innan man tar hjälp av andra.

Bevisa din existens med dig själv.

Så ser Johns uppsats ut och det är intressant att fundera på var John får sitt skriftspråk ifrån. När han i intervjun får tillfälle att kommentera sin uppsats, är han, som antytts tidigare, noga med att understryka att han läser väldigt lite. Flera av de givna ämnena förkastade han, exempelvis "Ett möte i böcker-
nas värld" just därför att han, som han säger "inte läser böcker så mycket, så jag hoppade över det direkt". Men begreppet läsa kan uppenbarligen betyda flera saker. När John talar om sin begränsade läsning avser han uppenbarligen läsning av böcker, och då kanske särskilt de böcker man ska läsa i skolan och via skolan också på sin fritid som hemarbete. När rollspel kommer på tal avslöjar han att han faktiskt både ser mycket film och läser en hel del. Men det är andra texter och texter på engelska.

Det bli under intervjuns gång uppenbart att John har en mycket begränsad erfarenhet av inte bara traditionell bokläsning, utan också av begrepp som har med traditionellt berättande att göra. På den direkta frågan vad det är för "typ av text" eller "genre" som han skrivit, förklarar han först innehållet så här:

Det är som psykologiskt och barnpedagogiskt i det hela.
Jag har inblandat att jag står och kritiserar /.../ Sen finns
det baktankar i det hela.

Det framgår att han inte använder mer traditionellt litterära begrepp som "tema" och liknande. Därför skapar han istället egna begrepp såsom "baktankar". Det John kallar "baktankar" är det tema som utvecklas i texten. Formmässigt talar han om "små berättelser" som han "inplanterat". De tre inledande diktraderna kallar han "förtexter" och deras funktion är att "få en inledning till det hela". Förtexter är som bekant benämningen på de texter som visas före eller tillsammans med de första sekvenserna i en film eller ett TV-program. Det andra stycket, som utgör ett brott med det lyriska, utgör

enligt John "lite prat om ungdomar". Det mer berättande och fiktiva stycket om lilla Maria beskriver John som "en vanlig text", vilket i sammanhanget kan tolkas som "vardaglig" eller text skriven i skolsammanhang, dvs. uppsatsgenren.

Han föreställer sig inte heller den skrivsituation som är förutsättningen för texten som sådan, dvs. som skrivuppgift i skolan. Istället ger han ord åt den föreställning som hela texten önskar ge, nämligen att berättarjaget "står och kritiserar" något framför en lyssnande publik, snarare än att sitta och skriva för en läsande publik.

John visar med sin uppsats att samtidigt som han bearbetar de begränsningar som tillhör det skrivna språket fäster han uppmärksamheten på olika kommunikativa situationers karaktäristika, såsom föredragshållaren som står framför en publik eller spelledaren som arrangerar ett rollspel eller ungdomen som tittar på en film eller spelar ett rollspel. Texten replikerar på så sätt olika medialiseringar av bild, ljud och rörelse. Uppsatsen får drag snarare av collage än av sammanhållen diskursiv text. Man kan beskriva den collageteknik som används för att bygga upp texten som bestående av visuella tablåer, som etablerar olika scener med deltagare och aktörer.

Referenser

- Berge Kjell Lars; Evensen, Lars Sigfred; Hertzberg, Frøydis & Vagle, Wenche, red. (2005), *Ungdommens skrivekomptanse. Bind II: Norkseksamen som tekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berge Kjell Lars (2006), "Skolens tekstfag og tverfaglig skriveopplæring – en presentasjon og diskusjon av viktige trekk ved en norsk skolereform basert på literacy-tenkning". I: *Svenskans beskrivning* 28. (Förhandlingar vid Tjugoåttonde sammankomsten för svenskans beskrivning. Örebro den 14-15 oktober 2005.) Örebro universitet, humanistiska institutionen.
- Bolter, Jay David & Grusin, Richard (1999), *Remediation. Understanding New Media*. Cambridge MA: MIT Press.
- Bolter, Jay & Diane Gromala (2003), *Windows and Mirrors. Interaction Design, Digital Art and the Myth of Transparency*. Cambridge MA: MIT Press.
- Bommarco, Birgitta (2006), *Texter i dialog. En studie i gymnasieelevers litteraturläsning*. Malmö högskola: Malmö Studies in Educational Sciences No. 25 (ak. avh.).
- Elmfeldt, Johan (1997), *Läsningens röster. Om litteratur, genus och lärarskap* Eslöv: Symposion (ak. avh.)
- Elmfeldt, Johan (2004) "Verklighet och illusion". I: Holmberg, Claes-Göran & Svensson, Jan (red.), *Mediekulturer. Hybrider och förvandlingar*. Stockholm: Carlssons.
- Gislén, Ylva (2004), "Förhandlad fiktion – det berättande rollspelet". I: Holmberg, Claes-Göran & Svensson, Jan (red.), *Mediekulturer. Hybrider och förvandlingar*. Stockholm: Carlssons.
- Hayles, N. Katherine (2004), *Writing Machines*. Cambridge, Massachusetts and London: The MIT Press.
- Livingstone, Sonia (2002), *Young People and New Media. Childhood and The Changing Media Environment*. London, Thousand Oaks and New Dehli: Sage.
- Mackey, Margaret (2002), *Literacies across Media. Playing the Text*. London & New York: Routledge.

Johan Elmfeldt är universitetslektor i svenska med didaktisk inriktning, medverkar i forskarutbildning och är chef för enheten Kultur – Språk – Medier vid Malmöhögskola: Lärarutbildningen. Han har inriktat sin forskning mot mediekulturella förändringars betydelse för språk, litteratur, skola och lärarutbildning.

Per-Olof Erixon, professor i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet.